

LAUDATIO DANIEL LIEVOIS

Prof.dr. Marc Boone
(Universiteit Gent)

Huldigingszitting 20 juni 2003 ten stadhuize

Mijnheer de burgemeester, heren schepenen,
Beste Daniël en Christine,
Geachte aanwezigen,

U heeft het daarnet in het juryverslag gehoord: de cultuurprijs van de stad Gent 2002, voorbehouden aan historisch onderzoek is door de jury toegekend aan Daniël Lievois. Uit dit juryverslag zou ik drie begrippen willen onthouden (ik kom er zo dadelijk op terug): eruditie, vrijwilliger en interdisciplinariteit. Daar rond zweven epitetha als 'prominent', 'constructief', 'dynamisch' en zelfs drijvend (dit laatste begrip dan in verbinding met de notie 'kracht').

Het getuigt van een zekere moed van de jury om een, weliswaar volgens alle regels van de wetenschappelijke geschiedbeoefening gevormde, maar decennia lang niet in de geijkte academische kanalen (waarbij we aan universiteit, archiefwezen, wetenschappelijke instellingen als FWO) werkzame historicus voor bekroning voor te dragen. Het (onbewuste?) statement dat ze daarmee doet, lijkt mij belangrijk. Het werpt een licht op enkele recente ontwikkelingen in het 'historisch bedrijf', waar ik ook hoop op terug te komen.

Maar laten we eerst het subject van al deze beschouwingen, Daniël Lievois, tegen het licht houden. Om geen misverstanden te laten bestaan: ik ken Daniël al jaren, om niet te zeggen, decennia en ik waardeer het dan ook ten zeerste dat uitgerekend hij vandaag in het voetlicht mag staan. Ondanks alle voor-kennis hield het voorbereiden van deze korte toespraak toch nog enkele verrassingen in. Uit een soort autobiografische schets die Daniël voor deze gelegenheid schreef en die mij via de stedelijke cultuurdienst bereikte, en u weet allen hoe professionele historici kicken op het moeilijke, maar ten zeerste verleidelijke en verraderlijke genre van het ego-document, vallen toch een aantal merkwaardige vaststellingen op te maken.

Zo blijkt dat Daniël Lievois zijn 'liefde' voor de Gentse geschiedenis vanuit zijn familie heeft meegekregen. Dat is op zich niet verwonderlijk: ik ken er nog zo wel enkelen, zie de recent en postuum uitgegeven mémoires van wijlen Hans van Werveke (editie in 2000), ooit bij leven en welzijn hoogleraar in Gent, ideologisch voorman van het Willemsfonds en vooral gedreven Gentenaar. Uit Daniels levensschets blijkt dat het via de herhaalde lectuur van een verzameling van korte historische schetsen van de hand van self-made historicus en vader van dezelfde Hans, Alfons van Werveke (1860-1932), ooit hulparchivaris van de stad Gent en conservator van de Musea van oudheden,

in 1936 gebundeld en door het Willemsfonds uitgegeven onder de titel *'Gedenkbladen uit het leven onzer voorouders'* is, dat hij Daniël Lievois' kennismaking met de geschiedschrijving – en opvallend genoeg met een geschiedschrijving waarin de 'kleine' dingen, het dagelijkse leven, centraal staan - begonnen is. De liefde voor het verleden van zijn geboortestad had hij al voordien meegekregen, via een grootvader die vanuit het ouderlijke huis in de buurt van Sint-Amandsstraat en Van Duyseplein, de kleine Daniël meenam niet naar de leeuwenkuil, maar naar het Gravensteen en andere Gentse monumenten die op het gemoed van een opgroeiende jongen zo'n indruk kunnen maken. Toch gaat de jonge Daniël enkele jaren later geen geschiedenis studeren, alvast niet in Gent. Hij stapt, wat in die jaren normaal lijkt als men toen van het Van Duyseplein komt, de faculteit van toegepaste wetenschappen binnen. Het is gelukkig, voor hem, voor ons en de Gentse geschiedenis toch nog goed afgelopen, een jaar later bergt hij zijn (?) ambitie om ingenieur te worden veilig op, een soort 'bruggenbouwer' werd hij wel (cf. infra); keert Gent tijdelijk de rug toe en gaat in Leuven, of all places, geschiedenis studeren. Waarmee ik niets onheus over de Leuvense collegae wens te suggereren: er zijn getuigenissen te over die duidelijk maken dat ook aan de oevers van de Dijle Clio vele vruchtbare momenten heeft meegemaakt, maar het blijft merkwaardig dat Daniël Lievois ondanks zijn voorgeschiedenis en in het licht van de stappen die hij later zou zetten en nog zet, op dat ogenblik geen aansluiting vindt bij de Gentse historische school. De afschrikking die van onze collega's in de toegepaste wetenschappen kennelijk uitgaat, wordt er betekenisvol door geïllustreerd.

In 1963 is zijn Leuvense periode achter de rug: Daniël studeert af, met een licentieverhandeling over het kapittel van Dendermonde bij de vorig jaar overleden Bruggeling Jan Arthur Van Houtte. Zoals dat in die jaren nog erg gebruikelijk was, belandt de jonge Daniël Lievois als licentiaat geschiedenis in het onderwijs, hij zal er tot 2000 blijven. Wie het huidig optreden van de historicus Lievois wil inschatten, kan moeilijk om deze grote pedagogische ervaring heen: Daniël heeft het in zich om de kennis en inzicht in een pedagogische setting over te brengen.

Ik ben wat langer bij deze aanloop blijven stilstaan, omdat ze zoals steeds waardevol is, maar vooral elementen bevat die wat later is gekomen, en wat tot deze bekroning en ons aller aanwezigheid in deze zaal heeft geleid, mee verklaart. Daniël Lievois wordt namelijk, wanneer hij zich vanaf 1983 andermaal in Gent 'wetenschappelijk' actief betoont in het kader van de toen nog relatief prille dienst 'stadsarcheologie', gekenmerkt door een diepgaande voorliefde voor de Gentse geschiedenis en door een oriëntatie op die aspecten uit de geschiedschrijving (het dagelijkse leven, de sociale geschiedenis in een zeer brede zin) die aansluiten bij een 'maatschappelijke' behoefte bij een breed publiek. Bovenal echter blijft hij daarbij een 'wetenschappelijk' gevormd historicus, die weet wat hij met bronnen kan (en ook niet mag doen)

wat, met andere woorden, de mogelijkheden en beperkingen van het werken met bij definitie schaarse getuigen uit het verleden zijn. De in 1983 ingezette samenwerking met de 'historische' stadsdiensten, begonnen met de dienst stadsarcheologie en naderhand, op een zowel logische als natuurlijke wijze, uitgedeind naar het stadsarchief en de respectieve verenigingen van vrienden en sympathisanten van beide instellingen, is tot de dag van vandaag steeds crescendo gegaan. De indrukwekkende lijst van publicaties die sindsdien zijn naam (maar ook op indirecte wijze zijn stempel) dragen getuigt daar van.

Ik herhaal nog even de drie cruciale noties : eruditie, vrijwilliger en interdisciplinariteit, die ik uit het juryverslag had weerhouden. Van deze drie deugden is de eerste ongetwijfeld de eruditie. Ze is manifest aanwezig, de basis is uiteraard gelegd in zijn wetenschappelijke training eertijds aan de KULeuven, maar eruditie is ook iets wat men gaandeweg verwerft, accumuleert door de ervaring en de dagelijkse omgang met bronnen en getuigenissen uit het verleden in algemene zin. Historici behoren tot die zeldzame soort van wetenschapbeoefenaars, die als ze uit de klauwen van Alzheimer, Parkinson et les autres weten te blijven, met de jaren beter kunnen worden, omdat hun wetenschapsbeoefening per definitie cumulatief is: men bouwt verder op inzichten en verwezenlijkingen van voorgangers (we beantwoorden in dit opzicht aan wat een Middeleeuws kroniekschrijver passend omschreef als 'dwergeren gezeten op de schouders van reuzen'). Er zijn uiteraard en gelukkig vernieuwingen, qua methode en vraagstelling voornamelijk, maar de dwanggedachte die zoveel wetenschappelijke activiteit de dag van vandaag lijkt te beheersen, om steeds vernieuwend te moeten zijn en enkel het meest recente als waardevol te beschouwen, is gelukkig, nog tamelijk vreemd aan het vak. Wat het natuurlijk in confrontatie met het administratieve geweld van officiële wetenschaps evaluatoren kwetsbaar maakt. Maar is niet, om de dichter Lucebert aan te halen 'alles van waarde weerloos'? Daniël Lievois is niet enkel in de loop der jaren een vat van Gentse eruditie geworden, het vat loopt, als u mij toestaat om dit wat gechargeerd metafoor verder te drijven, constant over. Daniël deelt graag zijn kennis met anderen, en dat is wat de jury ook heeft opgemerkt, want internationale uitstraling is een criterium voor de toekenning van de prijs. De Gentse geschiedenis is zo rijk en het enthousiasme en de wetenschappelijke reputatie van haar beoefenaren kennelijk zo aanstekelijk, dat ze op vreemde onderzoekers de aantrekking uitoefent van een pot honing op een zwerm bijen. Zowel bij ons, op de Blandijnberg, als in de Gentse archieven zijn collega's uit het buitenland, met opvallend veel Amerikanen en Japanners de recente jaren, tot de vertrouwde biotoop gaan behoren. In de vakgroep geschiedenis der Middeleeuwen, mijn basis, herbergen we constant wel meerdere vertegenwoordigers van deze groepen als gast, allen komen ze in de Gentse geschiedenis een toetssteen voor hun theorieën zoeken. Nieuw is deze ontwikkeling niet, al in de eerste decennia van de voorbije eeuw vonden hoofdzakelijk Amerikanen dat West-Europese geschiedenis ook (en vooral) bij een nationaal icoon als Henri Pirenne kon worden gestudeerd, wel anders is de schaalvergroting die ook dit verschijnsel kenmerkt. Dat lijkt mij niet

anders in het Gentse stadsarchief, een der rijkste en meest gediversifieerde stedelijke archieven voor Middeleeuwen en Moderne tijden ten Noorden van de Alpen, trouwens. Dat buitenlandse onderzoekers daar op bijna 'natuurlijke' wijze met Daniël Lievois in contact komen en dat deze ontmoeting doorgaans uitloopt op een al even 'natuurlijke' samenwerking, hoeft niet te verwonderen. Voor wie als buitenlander, amper of gebrekkig vertrouwd met de taal, om nog maar te zwijgen van de soms merkwaardige administratieve mores die in ons land als normaal worden beschouwd, in een Vlaams archief komt werken, is de aanwezigheid van een 'jong gepensioneerd' vrijwilliger, die hoogst communicatief is, weet waarover hij praat en anderen daar zonder problemen laat in delen, een godsgeschenk. Van de weeromstuit duikt Daniël Lievois dan ook op in gemeenschappelijke publicaties, die opvallend vaak ook op verwante wetenschapsgebieden (kunstgeschiedenis, musicologie, literatuurgeschiedenis, architectuurgeschiedenis en natuurlijk, daar is het allemaal mee begonnen, stadsarcheologie) betrekking hebben, kortom: de interdisciplinariteit als tweede deugd. Indien de cultuurprijs voor historische wetenschappen niet had bestaan, hadden we Daniël zeker ook als cultureel ambassadeur van zijn stad kunnen huldigen. De bibliografie van Daniël Lievois overlopen is een stilaan hopeloze zaak, die ons nog heel lang van de receptie zou kunnen verwijderd houden. Toch kunnen enkele grote thema's niet onbelicht blijven. En deze sluiten weer, het tegendeel zou verwonderd hebben, aan bij de thema's die bij de aanvang van dit verhaal al aan bod kwamen. Daniël Lievois vertrekt voor zijn opzoekingen, op het eerste gezicht wat chaotisch en zowel inzake chronologie als inzake concreet onderwerp zeer dispaaraat, van het concrete, het alledaagse. Dergelijke aan het alledaagse leven ontleende thema's zijn relatief recent, in sterke mate pas sinds de decennia van na de tweede Wereldoorlog onder impuls van de zogenaamde tweede Annales-school (met figuren als Fernand Braudel, Emmanuel Le Roy-Ladurie, Georges Duby enz.) in de geschiedschrijving aan bod gekomen. Vaak dan nog op een structurele en als het even kon kwantitatieve wijze. Structuren en conjuncturen daar ging het om, en aan deze ruimere kaders werd het verloop van de geschiedenis opgehangen en binnen deze omkadering zocht men naar verklarende factoren om uit te leggen waarom de geschiedenis verlopen is zoals we dat nu weten. Pas later werd deze methode weer aangevuld met een meer op het concrete detail gerichte benadering: onder impuls van de micro-storia met dit keer als uithangborden historici als Carlo Ginzburg of Nathalie Davis. Het woord zelf verklaart veel: micro-storia, men gaat uit van het concrete, het kleine en probeert zo een licht te laten schijnen op een brede, veelomvattende evolutie. Wat Daniël Lievois en anderen in Gent, in het kader van een gaandeweg gegroeide en stilaan ook op internationale schaal erkenning vindende wijze met ondermeer het huizenonderzoek doen, sluit heel sterk aan bij deze trend. Ze heeft ook, maar dat geldt natuurlijk voor alle dominante trends in de evolutie van de geschiedschrijving, de tijdsgeest mee, een trend wordt precies dominant omdat hij door een meerderheid van de beoefenaars van een wetenschapstak wordt gedragen. En het is duidelijk dat,

ongeveer in de jaren waarin Daniël opnieuw als historicus aan de slag gaat, de roep van post-moderne filosofen als Fukuyama en anderen dat na 1989 de grote verhalen definitief voorbij zijn (en zelfs dat de geschiedenis aan haar eind was gekomen) deze omslag belichaamt. Het verdere verloop van diezelfde geschiedenis heeft ondertussen (in de Balkan, in Centraal Afrika, in New York op die dramatische 11^e september, in het Midden-Oosten zowat elke dag) afdoende en zoals het wel meer gebeurt op uitgesproken gruwelijke wijze dergelijke banaliteiten weerlegd. Maar hoe dan ook, de trend was gezet, een en ander had er toe geleid dat in de jaren negentig een voorkeur voor het kleine en het herkenbare onmiskenbaar naar voren was gekomen, een historiografische mode die nog verre van uitgewoed is, al komen ook de zo ver-guisde 'grote verhalen' stilaan terug. Een concreet huis is natuurlijk een perfect voorbeeld van een aanpak die bij het kleine en alledaagse vertrekt: vanuit een huis en zijn opeenvolgende generaties van eigenaars en/of bewoners een stuk sociale geschiedenis van een straat of wijk schrijven, sluit aan bij een brede maatschappelijke behoefte naar herkenbaarheid en beheersbaarheid, ook met betrekking tot onze verhouding tot het verleden. Bovendien wordt een dergelijke aanpak bijzonder goed gediend door de Gentse archieven. Deze door burgers gedragen stad heeft sinds de late Middeleeuwen een merkwaardige administratieve cultuur aan de dag gelegd en het unieke wetenschapslaboratorium dat het stadsarchief is biedt een toegang tot die cultuur, die het mogelijk maakt retrospectief mensen en huizen uit het verleden zichtbaar en tastbaar te maken. Mijn Leuvense collega Jo Tollebeek spreekt, terecht, in zijn beschouwingen over het historisch métier van een 'historische sensatie', de bijna bedwelmende indruk die van het directe contact met het verleden uitgaat, telkens een historicus in zijn/haar activiteiten voeling krijgt via de bronnen met het verleden. Het huizenonderzoek, dat hier vandaag in de figuur van Daniël Lievois ook gerust even in het zonnetje mag staan, is ongetwijfeld door de lage drempel een grote bron voor dergelijke 'historische sensaties'. Het heeft ondertussen ook buiten Gent enthousiaste navolging gekregen. De tweedaagse studiedagen van vorige herfst, waarvan de Handelingen hopelijk dit jaar zullen kunnen verschijnen in de reeks van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde, zullen dit vastleggen en hopelijk terzelfdertijd tot navolging en verdere kritische reflectie aanleiding geven.

Laat mij bij wijze van besluit nog even terugkeren naar een derde aspect dat ik al van bij de aanhef uit het juryverslag had gehaald: Daniël doet dit alles op vrijwillige basis, uit liefde voor de geschiedenis en de stad Gent (die er terloops, een niet geremunereerde maar kennelijk zeer effectieve medewerker aan heeft, en toegegeven mijnheer de schepen een cultuurprijs is een goede, zij het minimale investering van de stad). Een dergelijke opstelling creëert ook een grote vrijheid, Daniël en dat benijd ik hem zonder meer, kan uit pure interesse historisch onderzoek doen en opzetten, over een termijn die een 'normale' geïnstitutionaliseerde onderzoeker, gevangen in allerlei reglementen en overwegingen van efficiëntie (waarover ik hier geen uitspraak doe, maar

waarvan de toepassing onmiskenbaar effecten heeft op het afgeleverde eindproduct), al lang niet meer tot zijn/haar beschikking krijgt. In zekere zin is zijn type van historicus, in de context van een samenleving waarin de levensverwachting en, laat ons even optimistisch zijn, de ter beschikking staande 'leisure time' toenemen, een terug aanknopen bij de min of meer vrije 'amateur' (in de oorspronkelijke betekenis van liefhebber) die de eerste passen van een wetenschappelijke geschiedschrijving in het jonge België (dus tijdens de eerste decennia na 1830) hebben mogelijk gemaakt. De reeds ter sprake gebrachte Jo Tollebeek heeft enkele jaren geleden (in de *Handelingen van de MGOG* van 1998) een treffend portret van deze groep, actief in het grotendeels door Gentenaren gedomineerde en uitgegeven tijdschrift 'Messenger des sciences historiques' geschetst. In de jaren negentig van de 19de eeuw is het tijdschrift een geruisloze dood gestorven en als het ware opgegaan in de in 1893 opgerichte Maatschappij, gedomineerd door de groep rond Henri Pirenne. Het proces van professionalisering en verwetenschappelijking van de geschiedschrijving dat zich zowat overal in Europa had doorgezet - geschiedenis was voortaan een zaak van professionals: academici en archivariissen - was daarmee ook op lokaal Gents vlak bekroond en afgerond. Lange tijd gold de opvatting dat dit proces definitief en onveranderlijk was, eens de geschiedenis tot 'wetenschap' was gepromoveerd, met eigen instellingen, rituelen en geplogenheden zou zij zich sociaal reproduceren en dat lijkt op het eerste gezicht tot een quasi onverstoort proces te zijn geworden. In de figuur van de vandaag gelouwerde Daniël Lievois lijkt een volgende stap gezet te worden, en in die zin heb ik bij de aanvang van deze enkele beschouwingen gesteld dat de jury door uitgerekend Daniël Lievois te bekronen de vinger heeft gelegd op een belangrijke evolutie in de geschiedbeoefening in onze samenleving: het gaat om historisch onderzoek uitgevoerd door 'professionele historici' gevormd volgens de wetenschappelijke regels in een academische context, die decennia later tot rijping te komen eens 'bevrijd' van de sleur van de dagelijkse professionele bekommernissen en de kans aangrijpen om hun eerste liefde opnieuw te beleven. In het licht van de huidige studentenaantallen neemt het aantal historici dat vroeg of laat aan dit criterium zal beantwoorden in zulk een sterke mate toe, dat een weerslag op de beoefening van het vak zich laat voorspellen, eens die mensen losgekomen zijn van de normale taken die de samenleving tijdens hun actieve loopbaan van hen mag verwachten. In die zin bekronen wij deze avond niet enkel een zeer verdienstelijk historicus, een gedreven Gentenaar, maar - het zou ook niet de eerste keer zijn in de geschiedenis van deze stad - een trendzetter. Ik mag het met u hopen.

DANKWOORD

Daniel Lievois

Mijnheer de Burgemeester, Mijnheer de eerste schepen, tevens schepen van Cultuur, Mevrouwen en Heren schepenen en leden van de Gemeenteraad, Mevrouwen, Mijne Heren, Beste vrienden,

Het is voor mij een bijzondere eer hier het woord te mogen voeren in de Pacificatiezaal op twee stappen van de plaats waar mijn vader destijds mijn geboorte kwam aangeven. Ik ben de Gentse stedelijke overheid en de leden van de jury uitermate erkentelijk voor de Gentse Cultuurprijs 2002. De woorden van lof die me werden toegezwaaid door de jury, door professor Marc Boone en door de heer schepen van Cultuur Sas van Rouveroij, zal ik nog even moeten laten bezinken. Die woorden markeren immers geen eindpunt, maar eerder een moment van bezinning op de weg die ik wil verder zetten gedurende de tijd die me nog is toegemeten.

Toch moet ik bekennen dat de mededeling dat ik voor de Cultuurprijs was genomineerd niet meteen tot mij doordrong. Ik was zo totaal verrast dat ik enige tijd nodig had om te bekomen. Toen mijn dochter Katrien vroeg of ik daar nu gelukkig om was, kon ik enkel antwoorden: Ik weet het eigenlijk niet. Dit kan ondankbaar klinken, maar na twintig jaar vrijwillige inzet voor de stad is de gedachte aan een dergelijke prestigieuze erkenning ver af. Die eerder beduusde stemming sloeg om in diepe vreugde toen ik terugdacht aan de toekenning van de Cultuurprijs aan mevrouw Coppejans - De Smet. Ik herinnerde mij levendig hoe blij ik toen was omdat zij die erkenning had ontvangen. Aan die blijdschap toetste ik mijn eigen gevoelens. Zo werd de realiteit en de waarde van deze erkenning meteen zonneklaar in mijn geest. Daarom nog eens: Hartelijk dank.

Sta mij toe kort de motivering en het kader te schetsen waarin ik nu sinds twintig jaar als vrijwilliger ten dienste van de Stad Gent werk. Mijn uitgangspunt kan theoretisch en idealistisch klinken, maar is voor mijzelf niettemin reëel. Ik word in deze geïnspireerd door een standpunt van wijlen gouverneur Roppe van de provincie Limburg. Volgens hem is iedere intellectueel gehouden tot een plicht van restitutie ten aanzien van de gemeenschap die hem de kans gaf een diepgaande vorming te verwerven. Een individu kan nooit terugbetalen wat de gemeenschap hem heeft geboden. Ik ben er dan ook van overtuigd dat elke intellectueel door zijn of haar inzet aan de maatschappij een immateriële toegevoegde waarde moet bieden om aan die plicht van restitutie te voldoen. Dit was en is mijn motivering. Vanaf 1983 koos ik Gent tot mijn wetenschappelijke horizon. Men verzocht mij meermaals om mee te werken aan het historisch onderzoek in andere steden in Vlaanderen, maar ik heb dit

DANIEL LIEVOIS

steeds afgewezen omdat ik mij wenste te beperken en te verdiepen in de geschiedenis van Gent. Gent is als studie-object dermate ruim dat dit naar mijn mening volstaat als wetenschappelijke uitvalsbasis, zij het dat dit vaak ook leidt tot een veel ruimere horizon.

Ik diende echter ook het kader ontdekken dat me toeliet die theoretische motivering waar te maken. Ik vond dit kader via de Dienst Stadsarcheologie en via het Stadsarchief van Gent. Twintig jaar geleden boden mevrouw Marie Christine Laleman en wijlen haar medewerker Patrick Raveschot mij de kans mijn onderzoekscapaciteiten te beproeven in functie van de stadsarcheologische werking. Dit noopte mij ertoe mijn vorming als historicus af te stemmen op de harde realiteit van de archeologie. Het is immers niet evident een ondubbelzinnige relatie te leggen tussen materiële relictten en geschreven historische documenten. Anderzijds is het uitermate boeiend om aan die onbezielden objecten een menselijk gelaat te geven en er een wetenschappelijk verantwoord verhaal rond te schrijven. Daardoor vond ik in de voornaamste Gentse archieven, het Stadsarchief en het Rijksarchief, mijn natuurlijke biotoop.

Ik herinner mij de paniekerige blik van de archiefmedewerkers die zich afvroegen welke sinds lang in vrede rustende archiefreeks zij nu weer zouden moeten opdelfen. Toch deden zij dat plichtsgetrouw en daarvoor wil ik ook hen hier oprecht danken. Ik verwierf gaandeweg meer inzicht in de werking van de Gentse stedelijke administratie in de loop van de vervlogen eeuwen. Ik maakte ook kennis met talrijke personen en instellingen die elk op hun manier hadden vorm gegeven aan de stedelijke samenleving. Een en ander leidde onder meer tot de herontdekking van de systematiek van het huizenonderzoek. Dit geschiedde in nauwe samenwerking met mevrouw Leen Charles, toen nog medewerker bij het Stadsarchief, sindsdien bevorderd tot stadsarchivaris. Dank zij deze intense samenwerking en dank zij de intensieve interactie met mevrouw Marie Christine Laleman en met de heer Guido Everaert, medewerker van de Dienst Monumentenzorg, groeide de beheersing van het administratieve systeem van de huizengeschiedenis uit tot de volwaardige methode van het Gentse huizenonderzoek. Het essentiële kenmerk van die methode is de intens interdisciplinaire aanpak tussen de kennis van de archieven en die van de materiële relictten. Zo werd ik gaandeweg een vrijwillige medewerker van de Dienst Stadsarcheologie en van het Stadsarchief. De menselijke contacten met alle medewerkers van die beide diensten hebben mij altijd veel deugd gedaan. Ik kan op mijn beurt niet genoeg beklemtonen hoe oprecht erkentelijk ik de Stad Gent ben omdat zij mij via haar ambtenaren de kans heeft geboden mijn wapens als historicus aan te scherpen om die ten dienste te stellen van de stadsgemeenschap.

Sedert september 1983 werk ik dus als vrijwilliger bij de Stad Gent. Het begrip vrijwilliger is echter geladen met tal van connotaties die weinig uit-

DANKWOORD CULTUURPRIJS 2002

staans hebben met mijn engagement. Ons aanvoelen van het woord vrijwilliger is sterk gelieerd aan iemand die wordt ingezet voor een taak waarvan hij of zij de volle draagwijdte moeilijk kan inschatten. De extreme vorm hiervan is de Chinese vrijwilliger. Een ander begrip dat sterk verwant is met dat van vrijwilliger is het woord amateur. Die waagt zich op een terrein met het nodige enthousiasme, maar zonder gedegen deskundigheid. De beroepsmensen observeren zijn optreden met een geamuseerde glimlach of met een kritisch opgetrokken wenkbrauw.

Toch brengen deze beschouwingen nuttige elementen aan voor een meer correcte begripsomschrijving van wat een vrijwilliger kan zijn. Ik som even op: dienstvaardigheid, inzetbaarheid, betrouwbaarheid, enthousiasme en soepele deskundigheid. Eigenlijk zijn dit enkele van de eigenschappen die elke correcte stadsambtenaar kenmerken. Twee duidelijke verschillen zijn dat de vrijwilliger, of hoe men hem of haar ook mag noemen, niet wordt vergoed en niets in de pap te brokken heeft. Elke betaling zou strijdig zijn met het begrip vrijwilliger, elk medebeslissingsrecht is uitgesloten omdat de vrijwilliger tenslotte geen eindverantwoordelijkheid draagt. Zo wordt de vrijwilliger een welgekomen gratis ervaringsdeskundige in dienst van de stad. Hij of zij werkt ten dienste van de stad, maar niet in dienst van de stad.

En Gent beschikt over talrijke vrijwilligers. Dit bleek op een hartverwarmend duidelijke manier toen de vrijwilligers dit jaar werden uitgenodigd voor een Nieuwjaarsconcert. De grote concerthall van de Bijloke zat afgeladen vol. Dit stemde tot vreugde en ook tot nadenken. Eerste schepen Sas van Rouveroi raakte toen de vraag aan of men zich hier in Gent en elders in Vlaanderen de samenleving nog kan indenken zonder het vrijwilligerswerk. Het antwoord op die vraag luidt me dunkt 'Ja' omdat het ambtenarenkader dient te volstaan om de essentiële diensten te verstrekken. Toch brengen de vrijwilligers een aanzienlijke verrijking mee van die dienstverlening. Zij helpen supplementaire taken te realiseren die anders onmogelijk zouden zijn. De personeelsbezetting van de stadsdiensten is in de huidige budgettaire context immers strikt beperkt.

Sta mij toe dit te illustreren aan de hand van de tradities in de Dienst Stadsarcheologie en van het Stadsarchief. De stadsarcheologische equipe mag elk jaar rekenen op talrijke personen, zowel studenten als anderen, die helpen bij de opgravingscampagnes. Vele handen maken het werk lichter en laten aan de vaste medewerkers meer ruimte voor het vervullen van hun andere taken. Verder zijn er zeer diverse ervaringsdeskundigen die hun kennis ten dienste stellen van de dienst. Tot die categorie behoort ikzelf. Wij trachten vanuit onze inzet en onze deskundigheid een meerwaarde te verlenen aan het werk van de stadsarcheologen. Dit illustreert duidelijk de verrijking die het vrijwilligerswerk biedt. In het Stadsarchief is het al even zo. De huidige personeelsbezetting is maar net toereikend voor de lopende taken en voor de essentiële dienst-

DANIEL LIEVOIS

verlening aan de bezoekers van de leeszaal en de correspondenten. Voor een gedetailleerde inventarisering is er nauwelijks ruimte, ook al is dit broodnodig om een archief bruikbaar te maken. Voor fundamenteel onderzoek is er al helemaal geen personeel ter beschikking. Ook daar zetten diverse vrijwilligers zich in om een deel van die leemtes op te vullen. Men stelt dus duidelijk vast hoe deze creatieve vorm van vrijetijdsbesteding de dienstverlening door die stadsdienst rijker maakt. Bovendien de directe vrijwilligers die werken in het kader van de diensten zelf, zijn er nog de vriendenkringen die een waardevolle bijdrage leveren in het uitdragen van de werking en de resultaten ervan. De GVSA of Gentse Vereniging voor Stadsarcheologie en het GOF, alias 't Archief. Gent on Files, staan ter beschikking en hebben daarnaast hun eigen onafhankelijke werking.

De vrijwilligers ontlenu heel wat arbeidsvreugde en genoegdoening aan hun inzet, soms meer dan de eigenlijke stadsambtenaren. Zij blijven intellectueel actief en hun werk is ergens verwant met dat van een schaker of van een kruiswoordliefhebber, maar bovendien weten zij dat hun werk een maatschappelijke relevantie heeft. Het ontsluiten van een interessante archiefreeks is een blijvende dienstverlening aan andere archiefgebruikers. De bestede uren zijn niet verloren. Verder functioneert de vrijwilliger in een sociale omgeving en voelt hij zich opgenomen in een zinvol geheel. Ook voor mij is dit zo. Daarom dank ik het stadsbestuur voor de tweede carrière die ik kon opbouwen. Ik pleit er dan ook sterk voor dat de beleidsverantwoordelijken hiervoor veel aandacht opbrengen. Door dit soort vrijwilligerswerk te stimuleren en onder de aandacht van het publiek te brengen, helpt u senioren anders actief te worden. Zij blijven sociaal relevant, gebruiken hun grijze hersencelletjes en verlenen aan de Gentse stadsgemeenschap een onmiskenbare meerwaarde, en gratis nog wel.

In dit dankwoord wil ik tenslotte nog andere blijken van erkentelijkheid uitdrukken. Ten eerste ten aanzien van mijn vrienden uit de academische wereld. Professor Marc Boone stak mijzelf, mevrouw Laleman, mevrouw Charles en de heer Everaert een deugddoend hart onder de riem door zijn actieve belangstelling voor het huizenonderzoek. Zijn morele steun was en is uitermate belangrijk. Dit geldt ook voor mevrouw Leen Meganck van de vakgroep Kunstwetenschappen van de Gentse universiteit, voor professor Krista De Jonge van het Instituut Raymond Lemaire in Leuven en voor de docenten van het postgraduaat voor monumentenzorg in Antwerpen. Inzonderheid dank ik de professoren aan diverse buitenlandse universiteiten in Europa en in de Verenigde Staten met wie ik de eer en vooral de vreugde genoot aan interessante projecten samen te werken. Professor Graeme Small van de universiteit van Glasgow introduceerde in dit verband de term *The Ghent Connection*. Mijn dank gaat tenslotte naar mijn partner Christine. Haar begrip en medeleven met mijn werk zijn onmisbaar om mij toe te laten vele uren te besteden aan mijn diverse projecten.

DANKWOORD CULTUURPRIJS 2002

Ik sluit af met een woord over de muziekuitvoering van deze avond. U hebt op uw stoel een programmabrochure gevonden waarin een verkorte versie werd opgenomen van een bijdrage die eerlang zal verschijnen in de Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde van Gent. Ze kwam tot stand in intense samenwerking met professor Mary Wolinski van de universiteit van Western Kentucky in de Verenigde Staten, hier aanwezig. Het motet *Mout sont vallant cil de Gant* zingt de lof van de leidende Gentse elite van het midden van de 13de eeuw. Die zogenaamde erfachtige liederen waren onversaagd, bijzonder hoffelijk, vrijgevig, hoofs en royaal en weelderig van leven. Zij hadden een verfijnde levensstijl en lieten hun geld rollen, zowel voor de anderen als voor zichzelf, waarbij zij heel wat afgunst en nijd ondervonden. Die lofzang aan de eigen identiteit valt *mutatis mutandis* te vergelijken met een nationale hymne in meer recente tijden. Het motet klonk wellicht eigenaardig in de oren van menigeen in dit publiek. Het werd in de loop van de laatste zeven eeuwen niet meer uitgevoerd. Mevrouw Wolinski en ikzelf dragen deze avond de herontdekking ervan op aan de stadsgemeenschap van Gent. Wij zijn het ensemble Pandora 2 onder de leiding van Marcel Ketels en verder bestaande uit Kristien Vercammen, Carlo Vandenhende, Bart Roose en Erik Boone, erkentelijk voor hun interpretatie van het motet *Mout sont vallant cil de Gant* en voor het polyfone bloementapijt dat zij deze avond uitstrooiden. Dank u.